

משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף החינוך המיוחד

**הוראת הקריאה בקרב תלמידים עם
מוגבלות שכלית התפתחותית**

קריאה כתומך שפה

28.5.14

כח' איר תשע"ד

הקשר בין אינטליגנציה לקריאה

קיימת התאמה בין הרמה הקוגניטיבית ליכולות קריאה.
האינטליגנציה נמצאה כגורם המשמעותי ביותר בניבוי יכולות
הקריאה.

נבדקים עם מוגבלות שכלית התפתחותית ללא מקור גנטי ידוע, בעלי
מאפיינים מגוונים, הראו ביצועים מותאמים לרמת הקוגניציה.
למשל, תסמונת ויליאמס, להם יכולת שפתית גבוהה יחסית, לא
הגיעה להישגי קריאה טובים יותר מאשר קבוצת הנבדקים עם
תסמונת דאון, שהם בעלי יכולת שפתית נמוכה (לוי, 2009).

תלמידים עם מש"ה יגיעו למגוון הישגים בתחום הקריאה בהתאם לתפקודם הקוגניטיבי

○ חלק מהתלמידים עם מוגבלות שכלית התפתחותית יגיעו לרמות פונקציונאליות של אוריינות (8 ש' ומעלה).

○ יש שיגיעו לרמה של מיומנות אלפביתית שתאפשר להם לקרוא ולכתוב בכיתה בעזרת סיוע.

○ אחרים יגיעו לרמה מוגבלת של מיומנויות אורייניות, אולי אוצר מילים חזותי אשר יועיל להם בחיי היומיום, אבל גם את זה יש להעריך.

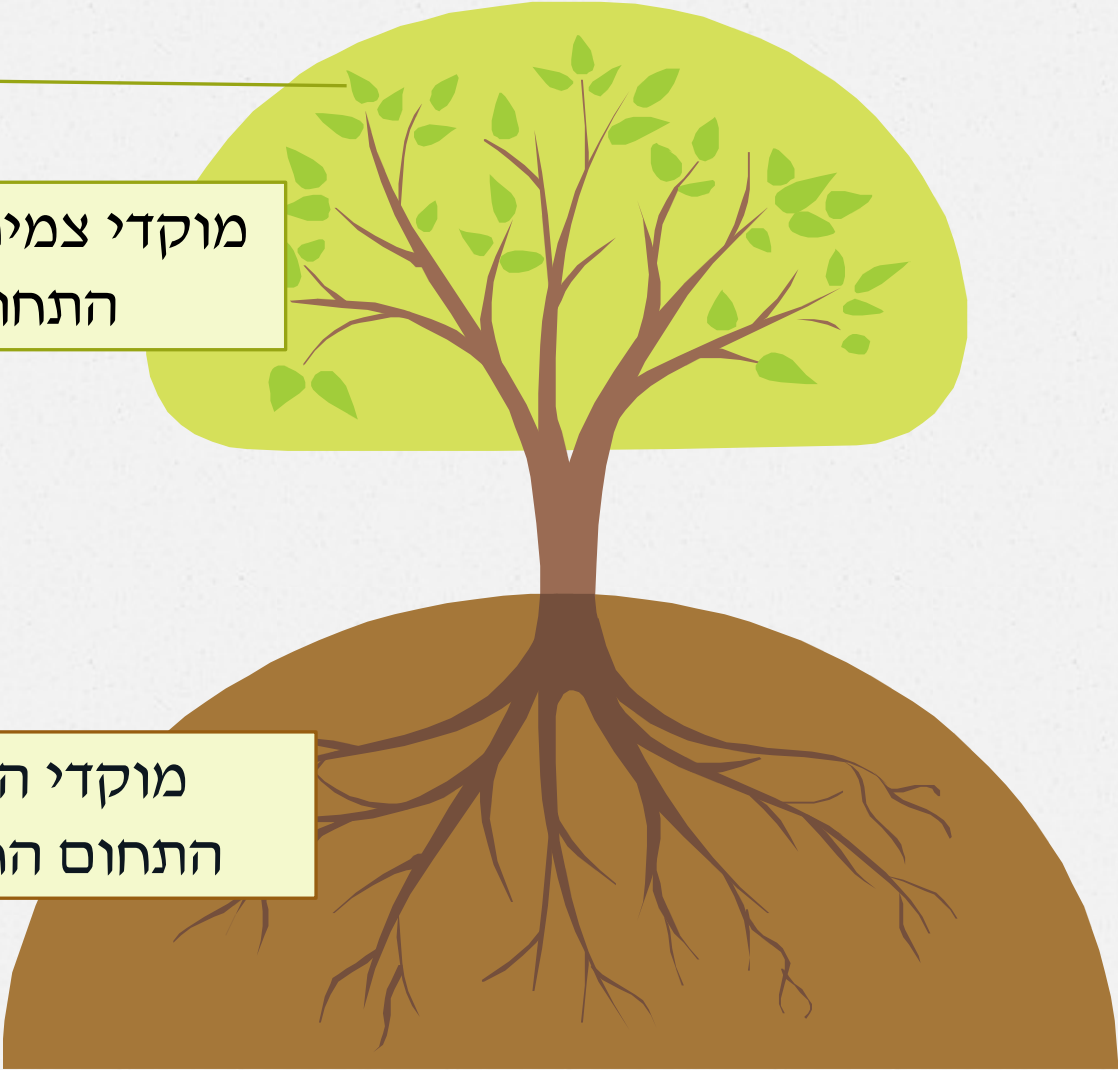
מאפיינים התפתחותיים

על קצה המזלג

○ מיומנויות שפה ודיבור – מתעכבות יותר מההבנה הלא מילולית ומיכולת ההנמקה. מרביתם מבינים יותר אך מסוגלים לבטא פחות, בשל הקשיים בהפקת הדיבור (Buckley @ Bird, 2001).

הבנה שפתית גבוהה יותר מהבעה שפתית

○ יכולות ויזואליות מפותחת יותר ביחס ליכולות עיבוד וזיכרון שמיעתיים.

מוקדי צמיחה והתפתחות-
התחום השפתי

מוקדי הכח-
התחום החזותי

שפה

**הערוץ החזותי
בתומך שפה
(כתיבה בסמלים)**

שפה

קריאה

○ "מחקרים עכשוויים מראים שילדים בעלי ת"ד בגילאי 2-4 ש' מסוגלים ללמוד מילים באופן חזותי באותה מהירות כמו ילדים בעלי התפתחות טיפוסית בני אותו גיל, ובשלב מסוים אפילו עוקפים אותם".

○ "עבור רבים מילדים עם ת"ד מיומנויות ההבחנה הוויזואליות והזיכרון הוויזואלי אשר נדרשים כדי ללמד מילים באופן חזותי מותאמות לגילם הכרונולוגי" (Buckley, 2002).

סרטון

כישורי הקריאה של תלמידים עם מוגבלות שכלית

כמות המחקרים המתייחסים לקריאה באוכלוסיות תלמידים עם מוגבלות שכלית התפתחותית מורכבת הנה מועטה ביותר.

התייחסות רצינית יותר לקריאה\כתיבה בחנ"מ הכרחית לאור הממצאים המחקריים כי תלמידים שאינם לומדים קרוא וכתוב, מראים בבגרותם, קשיים בהשתלבותם בחברה.

מחקרים מראים שלמרות שיש תועלת בהוראת תבניות, בקידום עצמאות בחיי היום יום, תלמידים אלו צריכים גם תרגול מפורש, בהוראת חוקי המיפוי – הגרפ-פונמיים, על מנת שיהפכו לקוראים אורייניים (כהן, 2006)

עקרונות העבודה

- הקניית המילה הגלובלית מגילאים צעירים 2-4 ש'
- שיתוף פעולה בין הורים למורים - דיבור הינה פעילות מתקיימת בכל שעות היום.
- העברה מייצוג קונקרטי ← לסמל ← לייצוג גרפי (לוגוגרפי)
- הקניית המילה השלמה בהקשר למשמעות
- פיתוח המודעות הפונולוגית: חלוקה להברות, צליל פתח וסוגר.
- פרוק המילה הגלובלית שנרכשה להברות, ובהמשך לפונמות.

תהליך העבודה – אבני דרך מרכזיים

הכנת טבלה של כל העיצורים והתנועות

שווא / עיצור	U	O	I	E	A	
					אבא	א
						ב
					אבא	ב B
						ג
	כדור					ד
						ה
						ו
						ז
						ח
						ט
						י
						כ
					כדור	כ K
						ל
						מ

○ שיבוץ מילים המותאמות לשלבי ההתפתחות המנטאלית של התלמיד.

מוצץ = מורה

עץ

רוצה

○ מומלץ לבחור מילים מתוך מאגר מילים שהתלמיד מסמן, הוגה או אוהב.

○ מילים בעלות 1-2 הברות

○ יש להכניס למאגר המילים את המילה: אני, רוצה.

○ לכל אחת מהמילים צריכה להיות תמונה קונקרטית ולעתים הייצוג הקונקרטי

שילוב המילים כתומכי שפה

שפה הדבורה נתמכת בתמונה ובמילה הכתובה.
פעלים בסיסיות : אוכל, שותה – וכניסתן אל המשפטים.

השפה והקריאה ככלים שלובים

שליפה – בתמיכה של הייצוג החזותי

הגייה – הפונמות מקבלות ייצוג ויזואלי וישנה הפחתה של השמטות עיצורים

דקדוק (זכר נקבה, יחיד רבים) – אוכלת

מילות חיבור וקישור: ו', של 'אני אוכל ו' שותה'

הגיית מבנים תחביריים מדויקים נתמכים ייצוג ויזואלי.

עקרונות מרכזיים מתוך הספרות המחקרית העוסקת בקריאה לתלמידי עם מש"ה

כל תכנית התערבות חייבת לחשוף את התלמידים להתנסויות רבות, רב חושיות, לחזרה ולשינון.

תכניות צריכות לשלב טכניקות לו-טק : לוח-עט-נייר, עם טכניקות של היי-טק : שימוש במעבד תמלילים ובטכנולוגיה מסייעת.

הוראת מודעות פונמית וכשורי פענוח גרפו-פונמיים, מתבססת על תהליך של דיבור, והפקת רצף ההגים בדיבור המייצגים אותיות, תנועות, צירופים ומלים. עם זאת, ממחקר שדן בתלמידים עם נכויות פיזיות קשות עם פיגור שכלי, נמצא כי, ניתן ללמד תלמידים אלו כישורי פענוח באמצעים בלתי וורבאליים ובעזרת מערכת תת"ח.

מחקרים רבים מצביעים על חוסר הרלוונטיות של מנת המשכל, לרכישת מודעות פונמית. מנת המשכל משפיעה על עומק ההבנה ועל גיבוש מערך אסטרטגיות להפקת משמעות מטקסט.

(כהן, 2006)

מסקנות מחקריות לגבי התלמידים עם מש"ה:

○ להפעיל אמון שיטתי, לאורך זמן, בכל אחד ממרכיבי הקריאה, ובמיוחד לא להזניח: **הבנה ופיתוח מודעות פונמית.**

○ בתכנית התערבות בקריאה, לאוכלוסייה עם מוגבלות שכלית מורכבת, צריכה לאמן את התלמידים בתוך **הקשרים טקסטואליים חברתיים-תרבותיים**, מלאי משמעות עבורם, כגון: סיפורים אישיים, מתכונים, רשימות מכולת. זו הדרך בה צריך לפתח הבנה, אוצר מלים ושטף קריאה.

○ כל תכנית התערבות עם תלמידים אלו, חייבת להתרחש לאורך זמן. משום שידוע, כי כישורי הקריאה-אוריינות שלהם, נבנים לאורך זמן, וכי התקדמותם בלמידה, כרוכה **בהתנסות מרובה, חזרה ושינון, התנסות רב חושית, התנסות מרובה בתהליכי "העברה והכללת הלמידה"** לנושאים אחרים ולתחומים נוספים.

(כהן, 2006)